О. Кривецький, мол. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Законодавчі новації цифровізації окремих етапів виконавчого провадження

Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження» № 4833-IX від 07.04.2026[36].

Прийняття документа обумовлене виконанням міжнародних зобов'язань України на шляху до членства в ЄС, зокрема в рамках Ukraine Facility та Дорожньої карти у сфері верховенства права. Норми закону спрямовані на переведення виконавчого процесу в електронний формат, а також на оптимізацію його процедур і часових меж.

Новий Закон вносить комплексні зміни до Господарського і Цивільного процесуальних кодексів, а також до восьми базових законів, що регулюють сфери судочинства, банківської діяльності, ринків капіталу, нотаріату, реєстрації майна і бізнесу, дорожнього руху та соціального страхування.

Норми Закону вступатимуть у дію поетапно, а в повному обсязі він запрацює з 23 жовтня 2026 р. – рівно через шість місяців після офіційного опублікування.

Ключовим нововведенням Закону є масштабна цифровізація виконавчого провадження, яка передбачає:

автоматизація арешту та списання коштів: взаємодія між виконавцями та банками переходить у режим реального часу;

скасування паперового документообігу: запроваджується повністю електронний обмін даними між судами, виконавцями, нотаріусами та держреєстрами;

тотальний цифровий фільтр майна: якщо особа перебуває в Єдиному реєстрі боржників (ЄРБ), система автоматично заблокує будь-які її спроби продати чи подарувати майно через нотаріусів, перереєструвати авто у сервісних центрах МВС, переоформити бізнес у держреєстраторів або відкрити новий рахунок у банках;

миттєве зняття обмежень: після повної сплати боргу система автоматично закриває провадження та знімає арешти з рахунків і майна протягом доби;посилений майновий захист громадян: поріг боргу, за якого дозволено стягнення єдиного житла, збільшено з 20 до 50 мінімальних заробітних плат.

Однією з найобговорюваніших норм Закону є автоматизація стягнення коштів та електронних грошей з рахунків і гаманців боржників, а також умови, за яких у людини мають право відібрати єдине житло через заборгованість. Новий механізм забезпечує виконавцям миттєвий доступ до фінансових даних боржника, що максимально скорочує час від виявлення активів до їхнього фактичного арешту чи списання.

У Законі вперше детально прописано механізм роботи з е-гаманцями. Стягнення на електронні гроші – це не просто їх блокування, а пред'явлення до погашення (ч. 1 ст. 48). Емітент електронних грошей зобов'язаний обміняти їх на реальні кошти і перерахувати на рахунок виконавця. Закон встановлює безальтернативну черговість стягнення (ч. 2 ст. 48). Стягнення звертається в першу чергу на: готівкові кошти (вилучаються негайно; кошти на рахунках у банках; електронні гроші на гаманцях; цінності, що знаходяться на зберіганні. Тільки в разі відсутності достатньої суми на рахунках, виконавець має право переходити до іншого майна (нерухомість, авто, обладнання)[37].

Варто зауважити, що в березні поточного року, ще на етапі розгляду законопроєкту Київська міська рада звернулася до парламенту із закликом не підтримувати законопроєкт № 14005 щодо спрощення виконавчого

[36] Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження» № 4833-IX від 07.04.2026. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4833-20#Text

провадження через цифровізацію. У Київраді зазначили, що документ може створити серйозні ризики для громадян, зокрема передбачає посилення механізмів автоматичного блокування коштів і майна боржників навіть без накладення арешту, а також дозволяє стягнення єдиного житла та земельної ділянки за наявності боргу понад 160 000 грн[38].

Проте, як зазначає член Правління Асоціації правників України, приватний виконавець, кандидат юридичних наук А. Авторгов, «попри гучні заяви політиків, ніякого "геноциду боржників" не відбулося і не відбудеться»[39]. За його словами більше спрямований саме на «покращення життя» боржників, аніж на якісь реальні кроки, спрямовані на підвищення виконання судових рішень. Документом передбачається більш швидке виключення відомостей про особу з Єдиного реєстру боржників на підставі повідомлення про погашення заборгованості за виконавчим провадженням. Тобто між погашенням боргу та закінченням виконавчого провадження, буде проходити менше часу.

Щодо стягнення єдиного житла, то треба звернути увагу на те, що досі чинне законодавство забороняло звернення стягнення на єдине житло боржника, якщо сума стягнення не перевищувала 20 розмірів мінімальної заробітної плати. Новий Закон піднімає цю захисну планку до 50 мінімальних заробітних плат (ч. 9 ст. 48), суттєво посилюючи захист права громадян на житло.

Це обмеження не діє виключно у двох випадках: якщо нерухомість є предметом іпотеки, або якщо заборгованість виникла внаслідок завдання збитків чи шкоди кримінальним правопорушенням.

У той же час, як зазначає керуючий партнер АО «Юридична компанія WINNER» І. Ясько, сховатися від боргу через переоформлення майна на родичів або через швидкі угоди стане значно складніше: систему спрямовано на блокування таких операцій аж до погашення заборгованості. За словами експерта, однією з ключових змін Закону є те, що ігнорування більше не працюватиме, і якщо боржник не отримав відповідного листа, або не з'явився до суду – процес розгляду відбуватиметься далі без нього автоматично[40]. Такої ж думки дотримується адвокат практики Dispute Resolution у Juscutum К. Межова, наголошуючи, що тепер період між виникненням заборгованості та реальними обмеженнями, наприклад, арештом рахунків – суттєво скорочується[41].

Як зазначають в Національній Асоціації Адвокатів України (НААУ) цифровізація має дві сторони. З одного боку, вона спрощує пошук активів і накладення обмежень, а з іншого, – дає можливість автоматизовано знімати такі обмеження після виконання зобов'язання у визначених законом випадках. Водночас у НААУ звертають увагу, що розширення цифрового доступу до фінансових даних потребує належного захисту персональної інформації та контролю за діями виконавців[42].

[37] Закон про цифровізацію виконавчого провадження прийнято: документ чекає на підпис Президента. Судово-юридична газета. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/357906-zakon-o-tsifrovizatsii-ispolnitelnogo-proizvodstva-prinyat-dokument-zhdet-podpisi-prezidenta

[38] Київрада розкритикувала документ про цифровізацію виконавчого провадження через ризики для боржників і їхнього житла. Судово-юридична газета. URL: https://sud.ua/uk/news/laws/356896-kievsovet-raskritikoval-dokument-o-tsifrovizatsii-ispolnitelnogo-proizvodstva-iz-za-riskov-dlya-dolzhnikov-i-ikh-zhilya

[39] Експертна думка. Правдиво про законопроєкт 14005. Асоціація правників України. URL: https://uba.ua/ukr/news/ekspertna-dumka-pravdivo-pro-zakonoprokt-14005

[40] «Сховатися стане складніше». Юристи пояснили, що змінив новий закон про стягнення боргів. LIGA.net. URL: https://finance.liga.net/ua/personal/news/skhovatysia-stane-skladnishe-yurysty-poiasnyly-shcho-zminyv-novyy-zakon-pro-stiahnennia-borhiv

[41] Оновлені правила стягнення боргів: Рада цифровізувала етапи виконавчого провадження. 24tv.ua. URL: https://24tv.ua/law/vikonavche-provadzhennya-trivatime-po-novomu-shho-peredbachaye

[42] Виконавче провадження у 2026 році: цифровізація без зайвої бюрократії. Національна Асоціація Адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/publications/11875-vikonavche-provadzhennya-u-2026-roci-cifrovizaciya-bez-zajvoi-byurokratii.html

Підкреслимо, що попри загальну підтримку курсу на діджиталізацію, Закон України № 4833-IX зазнає критики через питання конфіденційності та захисту персональних даних. Зокрема, у день голосування за документ у ВРУ, народна депутатка Г. Скороход на своїй сторінці у Facebook повідомила, що подала до законопроєкту 26 правок, які мали виправити критичну ситуацію з виконавчою службою та реально захистити людей від свавілля. Серед них пропозиція прибрати норму, яка б дозволяла виконавцям отримувати конфіденційну інформацію та доступ до всіх реєстрів без рішення суду[43].

Ще на етапі розгляду законопроєкту ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив» наголошували, серед інших, на таких проблемних аспектах документа як:

– необмежений доступ виконавців до невизначеного кола інформації про боржників з реєстрів та баз даних, зокрема до конфіденційної інформації, з метою приведення їх у відповідність до Конституції України, законів України та міжнародно-правових актів;

– невизначений вичерпний перелік електронних баз даних та реєстрів, до яких планується надати доступ виконавцям та конкретизувати перелік даних або інформації про їх наявність чи відсутність у відповідних базах даних та реєстрах, що запитуватиметься виконавцями в межах виконавчого провадження.

– непередбачений ефективний адміністративний механізм оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців у разі наявності помилок, зокрема технічних, в ЄРБ, з огляду на наявні обмеження прав осіб у розпорядженні майном[44].

Ці пункти також викликали критику з боку Головного юридичного управління парламенту ще з моменту першого читання. Як наголошується в зауваженнях до проєкту закону в частині щодо змін до Закону України «Про виконавче провадження» Закон дозволяє виконавцям автоматично отримувати будь-яку, зокрема і конфіденційну, інформацію про боржників та їхні кошти з усіх електронних баз даних, а через відсутність чітких меж, обсягів та строків обробки даних такий механізм є непрогнозованим для громадян. Це прямо порушує ст. 32 Конституції України, Закон України «Про захист персональних даних», правові позиції Конституційного Суду України, а також міжнародні стандарти, включаючи практику ЄСПЛ та Загальний регламент ЄС про захист даних (GDPR). «Отже, право на захист своїх персональних даних, яке є основоположним правом людини і охороняється Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, за такої редакції законопроєкту може бути порушено, що є неприпустимо з огляду на вимоги зазначених вище актів», зазначається в зауваженнях Головного юридичного управління парламенту[45]

Як констатує, юрист ГО «Північна правозахисна група» В. Пушин, Закон України № 4833-IX – це спроба зменшити паперово-бюрократичну частку виконавчого провадження, перевести існуючу модель у цифрову, де ключову роль відіграють дані та автоматизація. Для тих, хто очікує виконання судових рішень, це очевидний крок уперед. Для боржників – сигнал, що уникати відповідальності стане значно складніше[46].

За словами експерта, попри очевидні переваги, Закон має і суперечливі сторони.

[43] Допис Ганни Скороход у Facebook. URL: https://surl.li/hztyhf

[44] На шляху до цілісної державної політики у сфері виконання рішень: комплексний аналіз законопроєкту № 14005. ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив» ЛЗІ. URL: https://parlament.org.ua/analytics/comprehensive-analysis-of-draft-law-no-14005/

[45] Зауваження Головного юридичного управління до Проєкту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення виконавчого провадження через цифровізацію № 14005 від 04.09.2025. Верховна Рада України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3400369

[46] Цифровізація судового провадження: ризики та обіцянки продедур без затримок. Мережа правового розвитку. URL: https://ldn.org.ua/consultations/tsyfrovizatsiia-sudovoho-provadzhennia-ryzyky-ta-obitsianky-prodedur-bez-zatrymok/

По-перше, виникають питання щодо захисту персональних даних. Розширений доступ виконавців до фінансової інформації може викликати занепокоєння щодо приватності. По-друге, автоматизація не завжди враховує індивідуальні обставини. Наприклад, автоматичний арешт коштів може створювати труднощі для людей із нестабільним доходом. По-третє, існує ризик технічних збоїв або помилок у системі, які можуть призвести до неправомірних обмежень.

Отже, електронне виконавче провадження – це лише інструмент, результативність якого визначить практика. Нові правила спрацюють належним чином тільки за умови створення надійної IT-платформи та жорсткого дотримання балансу, де висока швидкість списання коштів не порушуватиме майнові гарантії громадян.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА*

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Мар'ян Заблоцький, народний депутат України, економіст, громадський діяч

Вироки за авто для передової

Під час війни в Україні сформувалась реальність, про яку всі знають, але яку держава досі повноцінно не врегулювала законодавчо. Починаючи з 2022 року, переважна більшість джипів, бусів та легкових автомобілів для фронту купувались не державою. Їх купували самі військовослужбовці, їхні родини, друзі, волонтери та благодійники.

Фактично значна частина підрозділів забезпечується транспортом саме за рахунок самоорганізації суспільства.

Водночас держава так і не створила простого механізму ввезення автомобілів для військових без сплати митних платежів.

Тому люди були змушені використовувати єдиний доступний механізм – оформлення автомобілів як гуманітарної допомоги через благодійні організації та волонтерів.

Тобто фактично автомобіль купував військовий за власні кошти, але юридично транспорт оформлювався як гуманітарна допомога, інакше ввезення потребувало б значних митних платежів.

Саме так в Україну були завезені десятки тисяч автомобілів для фронту. Вони працюють на передовій, евакуюють поранених, підвозять боєкомплект, забезпечують логістику та щодня рятують життя.

Але замість нормального правового врегулювання люди отримали іншу проблему.

Останнім часом почала формуватись практика кримінального переслідування волонтерів, благодійних організацій і навіть самих військовослужбовців за статтями 201-2 та 201-4 Кримінального кодексу України.

Фактично держава поставила під ризик людей, які під час війни самостійно закривали потреби фронту.

Проблема в тому, що реальне життя та чинне законодавство почали існувати окремо одне від одного. На практиці військовий купує автомобіль власним коштом, волонтери допомагають його знайти та доставити, благодійна організація використовується як механізм ввезення, а сам автомобіль їде на фронт. Але юридично вся ця конструкція залишається вразливою через відсутність окремого законного механізму.

При цьому наявна судова статистика свідчить про системність проблеми.

Станом на 05 травня 2026 року за статтею 201-2 Кримінального кодексу України обліковано 161 кримінальне провадження, з яких ухвалено 72 вироки.

Із цих 72 вироків 56, або 78%, стосуються саме автомобілів для фронту та діяльності так званих "автоволонтерів".

Фактично сьогодні переважна більшість вироків у справах про незаконний обіг

* Збережено стиль і граматику оригіналу